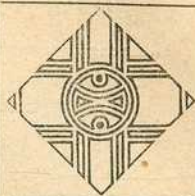

Илустрована Ратна Кроника

ИЛУСТРОВАНА РАТНА КРОНИКА ИЗЛАЗИ У СВЕСКАМА. — ПРЕТПЛАТА НА 10. СВЕЗАКА СТАЈЕ КРУНЕ 2.— ПОЈЕДИНА СВЕСКА СТАЈЕ 24 ПОТУРЕ. — ПРЕТПЛАТА --- СЕ ШИЉЕ: КЊИЖАРНИЦИ СВЕТОЗАРА Ф. ОГЊАНОВИЋА, НОВИ САД. ---

1389.

УРЕЂУЈЕ: ДР. КАМЕНКО СУБОТИЋ. — ИЗДАЊЕ КЊИЖ. СВЕТ. Ф. ОГЊАНОВИЋА.

1912./3.

Заузеће Белограчика.

Пирот, 11. јула.

Пад Белограчика у српске руке јесте једна од најзначајнијих победа у овој рату. На јаким природно утврђеним положајима око те вароши Бугари су рачунали да сломају и српску и румунску војну снагу, па да онда опет ударе на Зајечар и Књажевац. Три дана водила се страховита битка и њен је резултат био, да су бугарске трупе најзад потражиле спаса у бегству остављајући Србима и те силне положаје, и варош и огромну количину плена у вароши.

Од једног учасника у битци, који је по своме положају у стању да најпоузданије зна све, сазнао сам мало час ове појединости о тој тродневној битци, и о свечаном уласку наших трупа у Белограчак:

Наступање од Св. Николе.

Наше трупе, које су онако сјајно потукле Бугаре на Светом Николи, наставиле су гоњење непријатеља и на његовом земљишту. Из дана у дан вођене су борбе, сузбијани су бугарски препади, ометани су њихови нападни планови и наше трупе ишле су стално напред.

Седмога јула изјутра наша војска затекла се пред једним низом камених чука, окомитих стена и шумарака, тако густих, да се није ни на који начин могло видети шта се у њима крије. Доминантни положаји над тим чукама, такође сви у стењу, са ковадима кречњака, великим као

куће, који су чинили сјајне заклоне, — били су у стању да туку целу околину. Са југозападне стране, кроз тај крш, једним уским теснацем, водио је друм. Али такав друм да се на њему није могао појавити ни један једини човек а да не буде могао бити тучен са свих страна. И тај друм био је једини улазак у Белограчак.

Пред Белограчком.

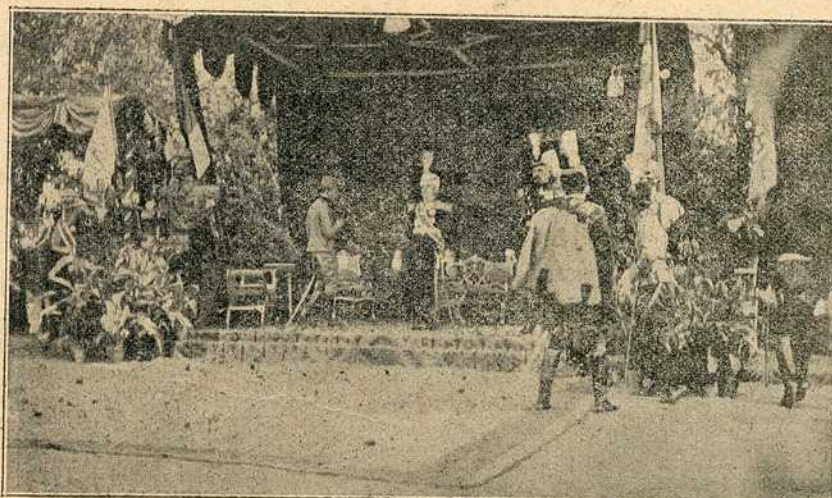
Било је очигледно, да се без битке, јаке, одлучне, није могло маћи ни корака даље и наше трупе решиле су се да приме ту битку. Тачно у један час и три четврти једна бугарска батерија отворила је паљбу на наше трупе. Шрапнели и гранате ломили су стење па су заједно са њим тукли наше војнике. У исти мах бугарска пешадија осула је плотунима на целом фронту. Бугари су тога јутра били пустили

наше предње трупе па су онда ударили свом силом.

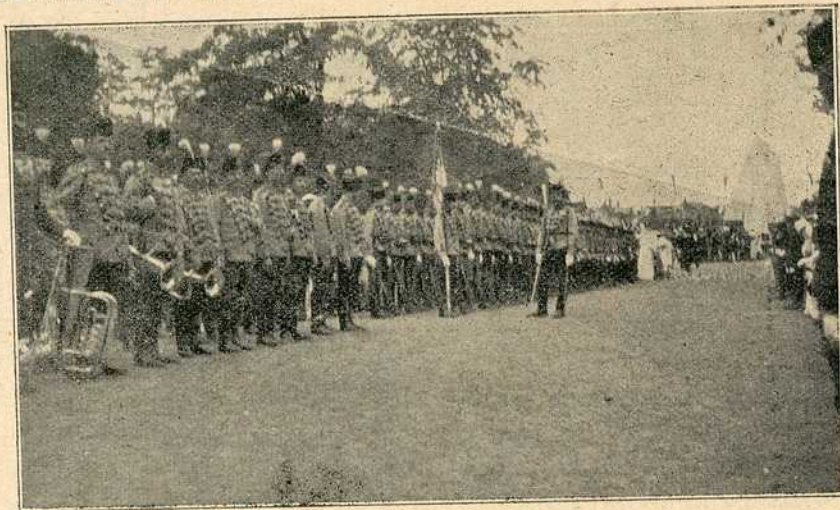
Први дан битке.

Наше трупе нису се збуниле ни за тренутак. Пешадија је одмах прихватила борбу, док су се артиљеристе са највећим напорима трудиле, да извуку топове на положаје, који су се чинили неприступачни. Целога дана трајала је крвава борба. Цео брдски крај, у коме је Белограчак, хорио се од тешке жеке. У добро закљученим положајима борило се дурашно и с једне и с друге стране и изгледало је да ће битка трајати бар недељу дана. У 7 часова увече с бугарске стране утишала се ватра. Бугари су хтели да се одморе, па да сутрадан још жешће наставе борбу.

Ноћ је прошла на миру. Једна наколико метака испалено је међу предстражама. На бугарској страни, с времена на време, чуло

Славље у Београду:
Краљ Петар и престолонаследник у павиљону пред спомеником Карађорђевићима

Славље у Београду:
Упарађена краљевска гарда чека Њ. В. Краља Петра I.

се страшно халабукање, али се ни почему није могло објаснити шта то треба да значи.

Други дан битке.

Ујутро, 8. овог месеца, у пет и по часова отпочела је борба прво на левом крилу, али се убрзо пренела на цео фронт. Јаке бугарске резерве ступиле су у борбу још око 10 часова пре подне. Али су наше трупе ипак успеле да, под јаком артиљеријском ватром, пређу реку, да се до хвате друма Кутловица (Фердинандово) — Белограчичк и да подиђу бугарске позиције.

Долазак српских северних трупа.

Долазили су одсудни тренуци. У часу када су све наше трупе, које су наступале од Светога Николе, подишле под бугарске позиције, појавиле су се и наше северне трупе. Бугари, у први мах пренеражени, покушали су тада последње средство. Свој снагом што су је имали ударили су на наше свето-николске трупе и цело по подне понављали су јуриш за јуришем. Читаве бугарске чете, са заставом на челу, јуришале, су али су се десетковане враћале.

У осам часова увече, после свих напада бугарских, наше трупе су још једнако биле на положајима које су ујутру тога

дана имале. У то време борба је престала. И једна и друга страна била је преморена, али се ипак прикупљала сва снага за суграшњи одлучни дан. Целу ноћ трајало је укопавање.

На бугарској страни била је мртва тишина. Чинило се, као да Бугари, користећи се мраком, хоће да се привуку и да изврше изненадан напад, као што су то Бугари врло често у рату вршили. У највећој опрези бдило се целу ноћ. Али Бугара није било.

Беле заставе.

Наши артиљеријски метци огласили су јутро 9. овог месеца. Било је тачно шест часова изјутра, када се над местом, где су биле бугарске батерије, распрскоа први наш шрапнел. Метак за метком тукао је али бугарска артиљерија није одговарала. Место ње са три стране — са два ћувика и једне истакнуте косе — отворена је пушчана паљба на наше трупе.

Шта то спремају Бугари? Где је њихова артиљерија? Зашто ћуте њихове трупе? У недоумици, која је наступила међу нашим, једна бела застава дала је одговор. Тачно у 6 часова и 45 минута на највишем врху бугарских положаја појавила се огромна бела застава. Значи, ноћ између 8. и 9. бугарске трупе

су се одлучиле да беже и сада су грађани истакли знак за предају. Изгледа, да су се ти грађани побојали да њихова жеља неће бити опажена, јер су се убрзо за првом белом заставом појавиле и друга, трећа и четврта.

Улазак у Белограчичк

Међутим, са оних двеју чука и са косе није прекидана паљба. Преко ноћи, у журби за спас, деловима бугарске војске, који су били на тим положајима, није се имало кад јавити да одступају и они су се сада очајнички борили стрепећи од своје усамљене пуцњаве. Око 7 и по часова осетили су и они, да су сами, и дали се у бегство преко кршева заклоњени шумом и урвинама.

У болници.

У томе тренутку дотрчала је пред команданта и једна млада милосрдна сестра, мештанка, девојче коме је једва могло бити петнаест година.

— Аман, господине! Остала сам сама у болници. Бугари су одвели и лекаре и болничаре. Дајте ми кога да се нађе око рањеника!

Командант је одмах послао једног лекара и болничаре. У тренутку кад су они стизали у болницу, долазио је с друге стране и један наш официр, који је имао да уреди болницу и узме надзор над њом. Ушли су сви унутра и онда су ту имали да виде интересантну слику:

У првој соби нашли су шест наших рањеника. То су били наши војници, рањени на Кадипази. Заједно са њима био је и један рањени румунски војник.

У другој соби лежао је један рањен бугарски официр, а у трећој соби лежали су осамнаест тешко рањених бугарских војника. Све друге постеље биле су празне. Из неких је било дигнуто чак и све рубље. Бугари су још дан пре тога и ту ноћ евакуисали све лакше рањенике, купили су и све мртве, па су неке од њих сахранили а остале су

одвукли на колима. Дивљачни, какви су, Бугари су мислили да ми нећемо штедети њихове болнице, као што су они вршили најбруталније злочине према Црвеном Крсту, па су одвукли и све своје лекаре и болничаре.

Лечење бугарских рањеника.

Бугарски официр рањен 8. пред вече, није био ни превијен. И наш официр замолио је одмах нашег лекара да превиде рањеника. Рањеник је са страхом у очима дочекао српског официра. Неколико тренутака затим страх су замениле сузе и он је узбуђено признао:

— Ја сам мислио, да ћете ме убити. Мислио сам, да ћете бити као што смо ми били према вама...

Састанак са Румунима.

При самом уласку у Белоградчик нашим трупама је дошла једна румунска војна патрола и румунски поручник, вођ патроле, био је први који је команданту наших трупа честитао значајну победу.

Српски и бугарски губитци.

Та победа, освојење Белоградчика, била је одиста и лепа и значајна. Срећом, она нас је стала мало људских жртава. Имали смо свега око педесет мртвих и рањених војника. Од официра рањен је један једини уногу. Али ни он није хтео напушта ти строј. Чим је превиден, ступио је опет одмах у борбу.

Бугарски су губитци, међутим, несразмерно већи. Сем масе рањених (од којих су лако рањени делом пешице отишли а делом евакуисани на колима) и множине мртвих (од којих су пола сахрањени а пола одвезени уз трупе) наши су још сутрадан по уласку у Белоградчик налазили у стењу око вароши мртве бугарске војнике. Неки су лежали измрцварени шрапнелима, други су били убијени одскоцима од камена.

Нови председник општине у Белоградчику

Стари национални радник, који је под бременом година али са ведрином и радошћу младића ушао у рат, г. Тодор Станковић, постао је први управник ослобођене вароши Белоградчика.

После деценија напорног рада после слутње и страха и разочарења, он је дочекао свој радосни дан. Доживео је да буде

окожни начелник, прва српска власт у ослобођеној Приштини, па онда и у Призрену. Али је висока правда, која је на нашој страни, донела догађаје који су превазишли све наде и све његове најсмелије жеље. Дочекао је да буде управник и у најисточнијим српским областима, чије је ослобођење до скоро за све нас изгледало неостварив сан.

„Политика“. М. Миленовић.

Варваризам без боја, хуманост с бојем

— Из ратних бележака —

Белоградчик са околином је једно тако романтично место, да му сени најлепши швајцарски шедели не могу у равнати. Од саме вароши па идући за Лом с једне и с друге стране уздижу се високе величанствене пирамиде с камењем од разноликог песка и крупног шљунка. Разноврсне фигуре ових пирамида дају такву узвишену лепоту да се човечији ум дивни савршеним идејама скулптора природе. Ова варошица, са околним висовима, природним утврђењима, сачињава такву стратегијску позицију, која није мањег значаја од Тарабоша и Луле Бургаса. Кад се ово узме у обзир мора се човек дивити нашем трећем позиву и последњој одбрани, који су се у овој борби тако јуначки показали. Још више је за дивљење кад се узме у обзир то, да су Бугари имали четири машинска топа, која су са осталима, заплењени.

Изјутра пошто смо се спремили, јавили смо се команданту места, г. Тодор Станковићу. Познавајући г. Станковића још из раније, овде сам имао прилике да сазнам поред његових личних особина још и особине које карактеришу једног правог честитог српског официра. Дође један млади Бугарин код њега и сетно изговори: »Господине, ја имам велику

башту бостана, па су ми пре улазили бугарски војници и починили велику штету, сад ми улазе овдашњи наши људи а ја немам пушку ни објаву за њу, да бих могао да је браним, молим вас дајте ми једног војника да ми чува бостан а ја ћу да га издржавам.“

Г. Станковић је прави родитељ према војницима, а и води строго рачуна о употреби и распореду војске, с тога није могао да задовољи у том смислу Бугарина, али му рече: »Иди и нађи једног вашег човека, Бугарина, ја ћу му дати пушку и објаву, ми ћемо га и издржавати.“ Онај Бугарин три пута се поклати и изусту из све душе задовољно три пута: »Мерси!“

Пошто он изађе, уђе једна сељанка, држећи скрштене руке на грудима. Госп. Станковић је ослови речима: »Какво добро, снашо?“. А она: »Господине, мој је муж у бугарској војсци, ја сам из села Салаша, имам ситну децу, па немам чиме да их храним. Дошла сам код вас да наредите да ми се изда брашно.“

Г. Станковић зазвони, момак уђе к њему и он му нареди: »Одведи ову жену господину среском начелнику и кажи му да је потребно да се извести да ли су наводи ове жене

После пораза Бугара код Кочана

Српски официри посматрају положаје

X Група српских болничарки

тачни, и ако су тачни онда да јој се одмах изда брашна, колико јој је потребно.“

Сељанка се поклониле, уздахну и рече: „Хвала ти, господине, Бог нека да теби и српском народу.“

Пошто изађе сељанка, уђе вођа једне комитске чете, поздрави команданта г. Станковића и рече: „Господине команданте, моја је чета дошла.“ — Г. Станковић: „Нареди да се построји у авлији.“ — „Разумем!“ рече вођа.

Чета се лепо постројила у авлији, међу њима беше и наш бивши универзитетски момак Влада, са дугачком брадом, који јуначким погледом и дугачком брадом даваше импозантан изглед целој чети. Изађе г. командант у авлију и поздрави чету: »Помози Бог, јунаци!« Сви као из једног грла одговореше јуначки: »Бог ти помогао!« Тада г. Станковић застаде, узе сабљу у леву руку, исправи свој старачки стас и звучним гласом отпоче: »Ми смо сви оставили своје куће и ставили смо свој живот на расположење судбини за добро и част своје отаџбине. Ми смо дошли овде да осветламо образ краљевине Србије и да својим честитим делима покажемо културном свету да ми нисмо оно што су Бугари, да ми нисмо пљачкашки и разбојнички народ, већ народ који уме да цени туђу имовину и част, и који доноси љубав и културу, проткану најширом слободом. Ко друкчије мисли нека изиђе из фронта!« Сви повикаше: „Тако је!“ И гледајући нетремице у команданта сви остадоше непомици.

Затим командант продужи: „Знајте, јунаци, да као ми ико од вас уради оно што ће опрљати образ нашој војсци и држави нашој, вредност живота његовог биће равна вредности живота једне муве, и смрвићу га. А сада, са таквим уверењем, остајте здрави и нека вам је света дужност!“

Сви повикаше као из једног грла: „Живео!“

Ове истините моменте наведох ради примера, да се јасно увиди, и што се и многим другим случајевима утврдило, да српска војска посредством боја уноси културу и човечност, а команданти сами васпитавају и нерегуларне војнике у том правцу.

Да се не бих огрешио о општу српску скромност да наведем само још ово у прилог тога.

Бугарска војска три пуша је извршила реквизицију код овдашњег народа и оставила га гладног. А од како је овде дошла српска војска сваки дан издаје српска власт велику количину брашна. На сваком кораку сретате жене, људе, дечаке како носе ко пола ко цео цак брашна, ко на леђима ко на колима, неки за варош неки за села. Из свију околних села долазе кметови и моле да их Србија не напусти, а ако треба они ће и печатима селским у молби то тражити.

— Овде је наша војска запленила 32 топа, 27 кара, 1 митраљез, 3000 пушака; 300 сандука муниције; 50 арт. фишека картача; 1 седларска и пушкарска радионица са целим амовима; 100 кревета; 1 целокупна војна аптека; 5000 печених хлебова; 4200

цака брашна; 6 хиљада кут. конзерви; 2 вагона соли; 3000 цака зоби; 1000 цака пасуља; 3000 цака пексимића; 500 цака пиринца; 10.000 кгр. сира.

Уговор о миру

између краљевине Србије, краљевине Грчке, краљевине Румуније и краљевине Црне Горе с једне стране и краљевине Бугарске с друге стране.

Уговор о миру гласи:

Њихова Величанства Краљ Румуније, Краљ Јелина, Краљ Црне Горе и Краљ Србије с једне стране и Његово Величанство Краљ Бугарске, с друге стране, испуњени жељом да учине крај садањем ратном стању, у коме се налазе Њихове земље, и вољни да, у тежњи за редом, васпоставе мир међу својим државама, толико много напаћеним, решили су да закључе коначни уговор о миру. Њихова Величанства су, у том циљу, наименовала Своје пуномоћнике на-

име: Његово Величанство Краљ Румуније:

Његово Превасходство Господина Тита Мајореска, Свог Председника Министарског Савета, Министра Иностранних Дела; Његово Превасходство Господина Александра Маргилмана, Свог Министра Финансија; Његово Превасходство Така Јонеска, свог министра унутрашњих дела; Његово Превасходство господина Константина Г. Дисеска, свог министра просвете и црквених послова; дивизијског генерала ађутанта К. Коанду, генералног инспектора артиљерије, и пуковника К. Кристеска, подшефа генералштаба своје војске.

Његово Величанство краљ Јелина: Његово Превасходство господина Елефтерија Веницелоса, свог председника министарског савета, министра војног; Његово Превасходство господина Димитрија Панаса, пуномоћног министра; господина Николу Политиса, професора међународног права на Париском универзитету; капетана Ат. Егзодактилоса и капетана К. Палиа.

Његово Величанство Краљ Црне Горе:

Његово Превасходство генерала сердара Јанка Вукотића, свог председника министарског савета, министра војног, и господина Јована Матановића, некадањег отправника послова Црне Горе у Цариграду.

Његово Величанство Краљ Србије: Његово Превасходство господина Николу П. Пашића, свог председника министарског савета, министра иностранних дела; Његово Превасходство

господина Михаила Г. Ристића, свог изванредног посланика и пуномоћног министра у Букурешту; Његово Превасходство господина Др. Мирослава Спалајковића, изванредног посланика и пуномоћног министра; пуколника К. Смиљанића, и потпуковника Д. Калафатовића.

Његово Величанство Краљ Бугара: Његово Превасходство господина Димитрија Тончева, свог министра финансија; генерал-мајора Ивана Фичева, шефа генералштаба своје војске; господина Саву Иванчова, доктора права и некадањег потпредседника Собрања; господина Симеона Радева, и генералштабног потпуковника Константина Станчова.

Које су се, на предлог Краљевске Румунске Владе, састали на Конференцију у Букурешту, снабдени својим пуномоћствима, која су нађена у потпуном реду.

Пошто је међу њима споразум срећно постигнут, уговорене су ове одредбе:

Члан I.

Од дана измене ратификација овог Уговора мир и пријатељство владаће између Његовог Величанства Краља Румуније, Његовог Величанства Краља Бугара, Његовог Величанства Краља Јелина, Његовог Величанства Краља Црне Горе и Његовог Величанства Краља Србије, као и између Њихових наследника и следбеника, Њихових Држава и поданика.

Члан II.

Између краљевине Бугарске и краљевине Румуније, стара граница између Дунава и Црног Мора је, саобразно записнику војних делегата обеју страна и доданом Протоколу Бр. 5. од 22. јула (4. августа) 1913. г. Букурешке конференције, исправљена овако:

Нова граница ће поћи од Дунава, узводно од Туртукаје, и изаћи на Црно Море јужно од Екрена.

Између ових двеју крајних тачака гранична ће линија ићи трасом значеном накартама $\frac{1}{100.000}$ и $\frac{1}{200.000}$ румунског генералштаба, а према опису доданом уз овај члан.

Подразумева се изрично, да ће Бугарска, најкасније у року од две године, порушити фортификационе радове који постоје и данеће подигнути друге у Рушчуку, Шумли, у области између њих, и у зони од двадесет километара око Балчика.

Мешовитој комисији, састављеној од представника обеју Високих Страна уговорница, у подједнаком броју једних и других, биће стављено у дужност, у року од петнаест дана по потпису овог уговора, да повуче на терену трасу нове границе, саобразне

горњим одредбама. Ова ће комисија председавати деоби непокретних имања и капитала који су до сада заједнички припадали срезовима, општинама или удружењима становника, као таквима, а који су раздељени новом границом. У случају неспоразума о траси и о мерама за извршење, обадве Високе Стране уговорнице се обавезују да се обрате трећој пријатељској влади с молбом да одреди арбитра чија ће се одлука о спорним питањима сматрати као коначна.

Члан III.

Између краљевине Бугарске и краљевине Србије граница ће ићи, саобразно записнику војних делегата додатом Протоколу Бр. 9. од 25. јула (7. августа) 1913. г. Букурешке конференције, овом трасом:

Српкиња из новоослобођених крајева

Гранична линија ће поћи од врха Патарице на старој граници, ићи ће старом границом турско-бугарском и вододелницом између Вардара и Струме, изузимајући горњи део Струмичке долине које ће остати на српској територији; изаћи ће на планину Белашицу, где ће се спојити са границом грчко-бугарском. Појединачни опис ове границе и њена траса на карти $\frac{1}{200.000}$ аустријског генералштаба додани су уз овај члан.

Мешовитој комисији, састављеној од представника обеју Високих Страна уговорница, у подједнаком броју једних и других, биће стављено у дужност, у року од петнаест дана по потпису овог уговора, да повуче на терену трасу нове границе, саобразно горњим одредбама.

Ова ће комисија председавати де-

оби непокретних имања и капитала који су до сада заједнички припадали срезовима, општинама или удружењима становника, а која су раздвојена новом границом.

У случају неспоразума о траси и о мерама за извршење обадве Високе Стране уговорнице се обавезују да се обрате трећој пријатељској влади с молбом да одреди арбитра чија ће се одлука о спорним питањима сматрати као коначна.

Члан IV.

Питања која се односе на стару границу српско-бугарску биће уређена према споразуму постигнутом између обеју високих страна уговорница и констатованом протоколу доданом уз овај члан.

Члан V.

Између краљевине Грчке и краљевине Бугарске граница ће ићи саобразно записнику војних делегата доданом протоколу бр. 9. од 25. јула (7. августа) 1913. г. букурешке конференције, овом трасом:

Гранична линија ће поћи од нове границе српско-бугарске на гребену Белашнице планине и изићи ће на ушће Месте у Јерејско Море.

Између ове две крајње тачке гранична линија ће ићи трасом означеном на карти ¹/_{200.000} аустријског генералштаба, а према опису доданом уз овај члан.

Мешовитој комисији, састављеној од представника обеју високих страна уговорница, у подједнаком броју једних и погих, биће у року од петнаест дана по утпису овог уговора, стављено у дужност да повуче на терену трасу границе саобразно горњим одредбама.

Ова ће комисија председавати део би непокретних имања и капитала, који су до сада заједнички припадали срезовима, општинама и удружењима становника, и која су раздвојена новом границом. У случају неспоразума о траси и мерама за извршење обадве високе стране уговорнице се обавезују да се обрате трећој пријатељској влади с молбом да одреди арбитра, чија ће се одлука о спорним питањима сматрати коначном.

Подразумева се изрично, да се Бугарска још од сад одриче сваких претензијана острво Крит.

Члан VI.

Врховне команде војска биће одмах извештене о потпису овог уговора. И сутра дан по добивеном извештају бугарска влада биће обавезана да сведе своју војску на мирнодобско стање. Она ће упутити трупе у њихове гарнизоне, где ће

се приступити у најкраћем року распуштању разних резерва њиховим кућама.

Трупе, чији би се гарнизон налазио у зони војне окупације једне од високих страна уговорница биће упућене у које друго место старе бугарске територије и моћи ће се вратити у своје редовне гарнизоне тек по евакуацији окупационе зоне, о којој је горе реч.

Члан VII.

Евакуација бугарске територије, и старе и нове, почеће одмах подемобилизацији бугарске војске и биће довршена најдаље за петнаест дана.

За све ово време, за румунску операцијону војску, демаркациона зона биће означена линијом Шиштов—Ловчеа—Туреки—Извор—Глозеи—Златица—Мирково—Араба—Конак—Орханија—Мездра—Враца—Берковица—Лом—Дунав.

Члан VIII.

За време окупације бугарских територија поједине војске задржаће право реквизиције плаћајући готовим новцем.

Оне ће се моћи на тим територијама служити слободно железницама за пренос трупа и снабдевање сваке врсте, а месне власти не ће имати право на накнаду.

Болесници и рањеници на тим територијама биће под заштитом тих војска.

Члан IX.

По измени ратификација овог уговора, а што је брже могуће, измеђање се међусобно ратни заробљеници.

Влада Високих Страна уговорница одредиће свима нарочите изасланике за примање заробљеника.

Сви заробљеници који се налазе у рукама једне, биће предани изасланику оне владе, којој припадају, или његовом опуномоћеном заступнику, на месту које ће утврдити заинтересоване стране.

Владе високих страна уговорница поднеће једна другој, и што је могуће брже по предаји свих заробљеника, рачун непосредних издатака које су поднеле за старање и издржавање заробљеника од дана заробљења или предаје, до дана смрти или враћања. Од сума које би Бугарска дувала једној од високих страна уговорница одбиће се сума коју би ова дувала Бугарској, и разлика ће бити плаћена влади повериоцу што пре по измени горе поменутих рачуна о издатцима.

Члан X.

Овај ће уговор бити ратификован и ратификације биће измењене у Букурешту у року од петнаест дана или и раније, ако то буде било могуће.

У потврду тога пуномоћници су га потписали и ставили на њ своје печате.

У Букурешту двадесет и осмог дана месеца јула (десетог дана месеца августа) године хиљаду девет стотина тринаесте.

Потписали:

За Румунију:

(М. П.) Т. Мајореску с. р.; Ал. Маргилман с. р.; Таке Јонеско с. р.; К. Г. Дисеско с. р.; Генерал Ађутант Коанда с. р.; Пуковник К. Кристеско с. р.

Селанке на железничкој прузи очекују пролазак војника који се враћају из рата

За Бугарску:

(М. П.) Д. Тончев с. р.; генерал Фичев с. р.; Др. С. Иванчев с. р.; С. Радев с. р.; потпуковник Станчов с. р.

За Грчку:

(М. П.) Е. К. Веницелос с. р.; Д. Панас с. р.; Н. Политис с. р.; капетан А. Егзо дактилос с. р.; капетан Пали с. р.

За Црну Гору:

(М. П.) генерал Сердар Ј. Вукотић с. р.; Ј. Матановић с. р.

За Србију:

(М. П.) Ник. П. Пашић с. р.; М. Г. Ристић с. р. М. Спалајковић с. р.; пуковник К. Смиљанић с. р.; потпуковник Д. Калафатовић с. р.

I.

ПРОТОКОЛ

додатак члану III. букурешког уговора од двадесет осмог јула (десетог августа) хиљаду девет стотина тринаесте године.

Детаљан опис нове бугарско-српске границе.

Гранична линија на северу полази од старе границе бугарско-српске од тачке Патарице, иде старом границом бугарско-турском до Диздерице, затим вододелницом између Вардара и Струме пролазећи преко Луковог Врха (1297), Обела, Пољане, коте 1458, коте 1495, Заноте, (1415), Понорице, Кадице, коте 1900, коте 1453, Чантана Канези, гребена Клепала, коте 1530, гребена Малеш планине (1445), затим окреће на запад ка котама 1514 и 1200, пролази преко гребена Драганова Дага, Кади Мезар Топеша, Кале Телеша, прелази Новочанску реку јужно од села Рајанци, пролази између села Основци и Сушево, прелази реку Струмицу између Радичева и Владовца и пење се ка коти 850, затим поново иде вододелницом Вардара и Струме преко кота 957, 571, 750, 895, 850 и додирује гребен планине Белашице где се она спаја са границом бугарско-грчком.

II.

ПРОТОКОЛ

додан IV. члану букурешког мира од 28. јула (10. августа) 1913., и који се односи на питање о старој српско-бугарској граници.

Једна мешовита српско-бугарска комисија, која ће се конституисати у року од године дана од дана ратификације уговора о миру, регулисаће питања односно старе српско-

бугарске границе, узимајући за принцип долину Тимока, уколико ова река служи за границу између Србије и Бугарске, и вододелницу за део границе од врха виса Бачишта од Иванове Ливаде.

Најдаље у року од три године од дана ратификације уговора о миру, обе Високе Стране уговорнице дужне су да обележе на терену сталним знацима целу трасу старе српско-бугарске границе.

Све воденице на Тимоку у колико ова река служи за границу између Србије и Бугарске биће порушене у року од три године од дана ратификације уговора о миру, и у будуће никаква инсталација ове врсте не ће се допустити на томе делу.

Такође су се обе Високе Стране уговорнице споразумеле да се у будуће њиховим поданицима не допушта својина „двовласних“ имања. Што се тиче „двовласних“ имања која постоје, свака се влада обавезује да ће приступити експропријацији оних делова „двовласних“ имања који се налазе на њеној територији налазе, путем претходне и праведне накнаде која ће се утврдити месним поступком. И стаодредба вреди и за „двовласна“ имања која се налазе у углу Рогљево-Којлово, као и за ону у углу Халово-Вражогрнци, пошто је њихов правни положај према држављанима обеју страна регулиран протоколом Nr. 11. мешовите српско-бугарске комисије од 1912. г. Споменуте експропријације извршиће се најдоцније од три године од дана ратификације уговора о миру.

Потписали:

За Румунију:

Т. Мајореско. Ал. Маргиломан, Таке Јонеско, К. Г. Дисеско, генерал ађутант Коанда, пуковник К. Кристеско.

За Грчку:

Е. К. Вениселос, Д. Панас, Н. Политис, капетан А. Егзодактилос, капетан Пали.

За Црну Гору:

Генерал сердар Вукотић, Ј. Матановић.

За Србију:

Ник. П. Пашић, М. Г. Ристић, М. Спалајковић, пуковник К. Смиљанић, потпуковник Д. Калафатовић.

За Бугарску:

Д. Тончев, генерал Фичев, др. С. Иванчов, С. Радев, потпуковник Станчов.

Како је заузет Белоградчик.

— Аутентични и најтачнији подаци о заузећу Белоградчика —

Заузеће Белоградчика и претходне борбе око истог текле су овако:

При повратку Бугара преко Св. Николе на Дренову Главу и Калну, формиран је из трупа друге армије један нарочити одред и стављен је под команду пешадиског пуковника г. Љуб. Милића. Одред је формиран из пешадиских пукова првог позива и брзометне пољске артиљерије, а имао је за задатак претеривање Бугара преко Св. Николе. У тај Калнски одред одређен је трећи прекобројни пук првог позива народне војске, који је доведен из Новопазарског Санџака, а под командом пуковника Свет. Мишковића и 15. пук првог позива.

Око Св. Николе.

Поред борбе одреда на разним тачкама око Калне и Дренове Главе, 3. прекобројном пуку буде стављено у задатак да заузме Св. Николу, вис, који су Бугари пошто су протерани са Јаловика и Дренове Главе поселили и на коме су се укопали.

Борбе око Св. Николе трећи пук водио је три дана и најзад му 4. јула испадне за руком да заузме Св. Николу на јуриш отеравши Бугаре.

Наступање преко границе.

Извештен о заузећу Св. Николе, командант Калнског одреда одреди наступање преко границе на бугарском селу Чупрену, а у претходницу би одређен трећи прекобројни пук.

Село Чупрен лежи на раскрсници путева Белоградчик—Фердинандово—Софија, а удаљено од саме границе према Св. Николи до 20 километара 5. јула у вече одред је ушао у Чупрен без борбе, јер бугарски заштитни делови разбијени на Св. Николи нису застали да даду отпор. 6. су се трупе одмориле у Чупрену, а 7. командант одреда пуковник Љуб. Милић предузе покрет ка Белоградчику.

Цео одред био је формиран у две колоне — десну, која је имала из Чупрена да удари на село Врбово, па кроз клисуру Студени Врх да избије пред Белоградчик, сачињавао је 2. и 3. батаљон трећег прекобројног пука, а леву колону, која је имала да пређе преко Студеног Врха на село Чифлик и одатле са западне стране на Белоградчик, сачињавао је 15. пук 1. позива.

Пред Белоградчиком.

Чело десне колоне стигло је пред Белоградчик 7-ог у 2 часа по подне, на домашај ватре са положаја, који

су Бугари били посели ради одбране Белоградчика.

Претходни батаљон — трећи — дочекан је страшном пушчаном ватром на Големој Реци, која тече са јужне стране Белоградчика. Батаљон се одмах развио за борбу и борба се за врло кратко време разви у страшну и крваву, јер је бугарски ватрени фронт износио 1000 метара. Трећем батаљону стигао је ускоро у помоћ и други батаљон истог пука, који се одмах развио у десно крило. Борба се водила до самога мрака и Бугари нису никако попустили. Са наше стране дејствовала је сем пешачке ватре и ватра из митраљеца и артиљерије, са бугарске само пешадија. Ноћ је прекинула борбу, сви борбени делови остали су на десној обали Големе Реке и ту смо ноћили, док су Бугари били у непосредној близини на левој обали. Преко ноћи слате су извиднице у виду патрола и са једне и са друге стране, патроле су осећале једна другу, али до сукоба није дошло.

Ноћу је добивено наређење команданта одреда да сутра дан 8. јула на знак топовског пуцња отпочнемо наступање ка Белоградчику.

(Сршиће се.)

УЗ НАШЕ СЛИКЕ

— Повратак косовских и сливничких освешника у Београд. И у овој свесци „Илустроване ратне кронике“ доносимо неколико слика, које приказују разне сцене повратка српске војске у Београд. Сlike ће бити омиљене у српским породицама, а и потоњи ће се нараштаји њима крепити у својој националности.

— Срикиња из Нове Србије. Нова Србија је колевка оригиналног српског народа, и њу треба сви Срби добро да упознају. Треба упознати земљу и градове, треба упознати онај красни народ. Ми доносимо слику Српкиње, а у последњим бројевима Кронике донећемо још неколико таквих слика.

8888888

ГОТОВЕ СУ КОРИЦЕ ЗА ::
:: „Илустровану
Ратну Кронику“ ::

у црвеном платну са насловном сликом Кронике и са златним насловом — врло лепо и укусно израђене. Цена је са поштарином **К 2-20.**

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА
СВЕТ. Ф. ОГЊАНОВИЋА
НОВИ САД. (Ujvidék).

„Ратна Кроника“ ће се ускоро завршити, а за тим ћемо одмах покренути нов илустровани лист :

НОВИ СРПСКИ ВЕК

под уредништвом Г. МИЛАНА АНДРИЋА.

„НОВИ СРПСКИ ВЕК“ ће бити лист за забаву и народно образовање; служиће културним потребама свију, а нарочито најширих слојева нашега народа; доносиће слике, у првом реду, из ослобођених, а за тим из осталих српских крајева, као и слике у којима се огледа напредак и величина културних народа а могу послужити постреком или поуком нашем народу.

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА
СВЕТОЗАРА Ф. ОГЊАНОВИЋА
НОВИ САД — (UJVIDÉK.)

У НОВОМ САДУ, септембра 1913.